

מראי מקומות - יבמות

פ.

דעכשיו אין עושין בכיפה, ואח"כ יהי' בו כל שאר סימני סריס, כל א' בזמנו, א"כ נתגלה למפרע דמעולם הי' סריס חמה ממעי אמו. וא"כ, שפיר פריך הגמ' כאן דלמא הבריא בינתיים, דהיינו דבאמת לא הי' סריס כלל ממעי אמו [ולא דהי' סריס ונתרפא], אלא דהי' לו רק א' מסימני סריס, ורק אח"כ נעשה סריס. אבל סיים דמפשות דברי רש"י לא משמע כן.

ה. אתמר, אכל חלב מבן שנים עשרה ויום א' וכו'

פרש"י דאתנוקת קאי, דאילו תינוק אינו נעשה גדול עד י"ג שנה ויום א'. אולם ע' בריטב"א שהביא מי"מ (והוא הרמב"ן) דביאר דבאמת בתינוק מיירי, וכמ"ד דתוך זמן כלאחר זמן, והבאת סימני סריס היינו כמו הבאת ב' שערות שהיא תוך הפרק, א"כ באמת נעשה גדול משנת י"ב. וע"ש בריטב"א מה שהק' ע"ז, ולכן כ' דהנכון כפרש"י.

ה. רב אמר נעשה סריס למפרע,

ושמואל אמר קטן הי' באותה שעה

ע' בחי' הגר"ח על הרמב"ם (אישות ב, ט, ד"ה והנה ביבמות) שכ' לבאר מח' בב' אופנים - א', רב סובר דמי שאינו בר הבאת שתי שערות בעצם ראוי להעשות גדול בשנים לבד, רק דאינו יודעין דאינו ראוי להביא הב' שערות, וא"כ לאחר שנתגלה שסריס הוא, ואינו ראוי להביא ב' שערות, ממילא נתגלה דהי' גדול למפרע ע"י שנים. ושמואל ס"ל דבעינן דוקא הסימני סריס לגדלות, ולא סגי בהא דידיש לו שנים.

אופן ב', דלכ"ע בעינן דוקא הסימני סריס לגדלות, וכ"ע גם מודים דהסימנים ראויין לעשותו גדול למפרע, אלא דפליגי אם אמרי' איגלאי מילתא למפרע או לא (וצ"ע מהי המח' בזה, למה לא נימא כן. עוד יש להעיר, דאם זהו המח', א"כ אפי' אם כ"ע ס"ל דבעצם אי"צ אלא שנים, ורק דאינו יודעין עד לאחר שיש לו סימני סריס דאינו ראוי להביא ב' שערות, נימא דנח' בזה, אי אמרי' גילוי מילתא למפרע או לא. ואולי ס"ל דזה הי' פשוט, דאם כל מה שצריך הוא רק שנים, א"כ הי' פשוט דבזה אמרי' דנתגלה למפרע דהי' לו שנים, אבל בסימנים שפיר יש לפלוגי בהכי, וצ"ע בכל זה). וכ' להוכיח כצד ב' מהא דפריך הגמ' לרב דאילונית לר"מ יהא לה קנס כיון דלמפרע נערה היא, והק' תוס' דלמה לא פריך לשמואל ג"כ, ותימצו דנערות אינה אלא הו' חדשים הסמוכים ל"ב שנה. והק' הגר"ח, דלשי' הרמב"ם דס"ל דהו' חדשים דלאחר הקטנות לעולם הוי נערות, הדרה קו' תוס' לדוכתי. ותני' דס"ל להרמב"ם דהא דס"ל לשמואל דלא נעשה גדול למפרע, היינו משום דס"ל דלא אמרי' איגלאי מילתא למפרע, אבל בעצם הי' צריך להיות גדול גם למפרע, וא"כ שוב אין שייך לומר דמכאן ולהבא תהי' נערה, דכיון דאמרי' דראוי' היתה להיות גדולה בשעת מעשה, א"כ אמרי' דעולין לה ימים אלו גם בקטנותה לחשבון הו' חדשים שבין נערות לבגרות, וא"כ נעשית אח"כ גדולה ובגורת בב"א.

המשך בעמוד הבא

א. כל המטיל מים ואינו עושה כיפה

כ' הריטב"א פ"י, זה סימן מיוחד ומובהק למי שהי' סריס חמה ממעי אמו. וע' בהגהות להגר"א יפהן (הע' 821) שהביא מהענינים למשפט דדייק מדברי הריטב"א דס"ל דרק סימן זה שיש לו בקטנותו יכול להורות שהוא הי' ודאי סריס חמה ממעי אמו. אבל דייק מהתוס' רי"ד [ולכאנ' כן משמע מתוס' בעמוד ב'] דחולק על הריטב"א, דכ' "כל שיש בגופו סימני סריס וכו' וה"ה לכולן". וא"כ, ס"ל דלאו דוקא סימן זה שיש לו בקטנותו, אלא אפי' כל סימן אחר שיש לו בקטנותו יכול להורות שהי' סריס חמה ממעי אמו. וכ"כ לדייק מדברי הרמב"א (קע"ב, א'), שכ' "ולא מחזקינן ל' בודאי סריס אלא אם ראו בו שנוולד א' מסימני סריס כגון שהטיל מים ולא עשה כיפה, אבל בלא"ה יש לחוש שנתקלקל אחר לידתו וצריך לחלוץ". וכ' הבית שמואל (שם, ב') "משמע אפי' שאר סימן הניכר בקטנותו, כגון שאין מימי רגליו מחמיצין", וזהו כשי' התורי"ד, דלא כהריטב"א. אולם ע' בהגהה מהגר"א יפהן הנ"ל דכ' לחלוק על ביאור העינים למשפט בדעת הריטב"א, וס"ל דהריטב"א בא לאפוקי כל סימן שאין ניכר בקטנותו, אלא ניכר רק בגדלותו, כגון קולו לקוי, וכדו'. אבל התורי"ד ס"ל דאפי' סימן שאינו ניכר בקטנותו יכול להורות שהי' סריס חמה ממעי אמו, ולדבריו יוצא דהב"ש ס"ל כהריטב"א, ודלא כהתורי"ד.

ב. וליחוש שמא הבריא בינתיים

הק' הערוך לנה, הא לכאנ' יש כאן חזקה דמעיקרא דלא הבריא בינתיים, והרי כל המקור לחזקה הוא מציור הדומה לזה, מויצא אל פתח הבית, דלא חיישינן דבינתיים אזל הנגע. וכ' וצ"ל דהוי ס"ד בבעל חי חיישינן יותר שמא הבריא, כיון שעשוי להשתנות ע"י גדול וצמחה, משא"כ בדומם". (ויש לעי' אם דבריו תלויים במח' הידועה בין המהרי"ט והש"ש אם אמרי' דחזקה העשוי' להשתנות הוי חזקה או לא, וצ"ע).

ג. ת"ש... שכן במינן מתרפאין באלכסנדריא וכו'

רש"י פי' בפ"י שני, דהראי' היא מהא דהביא מעשה דאלכסנדריא ראי' לדבריו, אבל ממתני' ליכא למפשט הכי דקתני שיש לו רפואה, משום דמשמע דמסברא קאמר הכי. וע' בקרבן נתנאל (אות ת') שדייק מדברי רש"י אלו דנח' ר"ע ור"א במתני' בזה גופא, אם שייך לרפאות סריס חמה או לא, דמשמע מדברי רש"י דלזה הי' ר"א צריך להביא ראי', ובמתני' אמר דבר זה רק מסברת עצמו. אולם, הק' הישרש יעקב ע"ז, א"כ מה קו' הגמ' לעיל "וליחוש שמא הבריא בינתיים", הרי אם ס"ל לר"ע דאין שייך להתרפאות מזה, א"כ ודאי לא נתרפא בינתיים. וכ' דאולי י"ל דקו' הגמ' היא אליבא דר' הונא דלקמן (עמוד ב'), דס"ל דאינו סריס ודאי עד שיהיה בו כל סימני הסריס, וכ' תוס' שם דלדבריו מה דאמרי' דסריס חמה הוא מי רגליו יוצאין בכיפה, היינו דכיון

מראי מקומות - יבמות

פ. (המשך)

חטאת, ועכ"פ אינו נחשב לאנוס גמור, כיון דמדרבנן עכ"פ אסור לאוכלו, וכל שאינו אנוס גמור, לאו אנוס הוא לענין חטאת.

ח. מקטנותה יצתה לבגר

פרש"י, דהיינו דאף דנעשית גדולה למפרע, מ"מ לא היתה נערה למפרע, דנערות בסימנין תלוין, ולא היו לה הסימנין, ולכן נעשית בוגרת מיד כשנעשית גדולה. וע' ברמב"ן ש"כ' "אבל בנקבה אינה איילונית אלא משנת י"ב וז' חדשים, דמקטנותה יצאה לבגר". דהיינו, דז' חדשים הראשונים של שנת י"ג שלה קטנה היא, ומקטנותה יצאה לבגר אז. וע' במשנה למלך (עבדים ה, א) שדייק כן ג"כ מהריטב"א בקידושין, והק' דהא משמע מפשטות הגמ' דמיד נעשית בוגרת, והניח בצ"ע. ולשון הקרן אורה לבאר הרמב"ן הוא - "והיינו משום דלא מסתבר לי' שיקדום בגרות דאיילונית משאר הנשים".

ז. וכן ח' אין עושין בהן מעשה עד שיהיו בן כ'

פרש"י, אין עושין בו מעשה להחזיקו כבן קיימא ודאי עד שיהא בן כ'. ותמה הריטב"א, היאך אפשר לומר כן, שיהא גבור ואיש מלחמה ועושה עסקיו בשוק, ונדון אותו בספק נפל. ולכן הביא מש"כ הר"ח והראב"ד לפרש הא דאין עושין בו מעשה, היינו לדון אותו כגדול עד שיהא בן כ', ואע"פ שהביא ב' שערות שומא בעלמא ניהו, וכעין סריס חשבינהו לענין זה.

י. אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה

פרש"י, סכנת שניהם, הבן והאם... ותיאנס ותמות. אולם ע' בריטב"א בשבת (קלה) דכ' דא"י"ז סכנת נפשות, דא"כ מאי איריא דשוחה עליו ומניקתו, אפי' להגביהו ולהניקו מותר (וצ"ע בזה, הרי אם שייך לעשות באופן של היתר, למה נתיר באופן האסור. ואולי הי' משמע לו דאם אינה יכולה לשחות ולהניקו, דאין היתר להגביהו, וצ"ע), אלא משום צער, שיש לה צער מחלב בדדיה, ובמקום צערא שרו רבנן. וע' בתוס' בשבת (שם) שנקט דמה דאמר ר' "סכנה", היינו סכנת נפשות ממש, וכמש"כ רש"י כאן, והק' דלמה באמת בעינן שיהי' סכנה, הרי להוציא חלב מדדיה הוא מלאכה שאין צריכה לגופא, ואע"פ דחמיר טפי מטלטול בעלמא, מ"מ מקילין במקום צער, וא"כ הו"ל להתיר כאן משום צער גרידא, ולמה צריך להיות סכנה ממש, והניח בקו'.

ו. נעשה סריס למפרע

כ' תוס' דלקי על החלב שאכל, דלא חשיב התראת ספק, דהשתא מיהא איגלאי למפרע שהי' גדול בשעת התראה. וע' במשל"מ (סנהדרין ט"ז, ד') שהק' דבתוס' בנדה (מג' ד"ה ר' יוחנן) הק' על מה דא' בגמ' שם דלוקין על מה שהקדיש מופלא סמוך לאיש ואכלו אחרים, אף דרך יודעין אם הי' מופלא סמוך לאיש רק לאחר שהביא סימנין לסוף שנת י"ג שלו, והק' תוס' דהא התראת ספק הוא, ותי' דסומכין על רוב שמביאין ב' שערות לבסוף י"ג שנה. ולמה צריך לזה, תיפוק לי' דכיון דאגלאי למפרע דמופלא סמוך לאיש הי', הרי א"י"ז התראת ספק, וכמו ש' תוס' כאן. וכ' רעק"א כאן בשם הפנ"י בקו"א לקידושין לחלק, דהכא החלב הוא ודאי חלב, והספק רק אם הוא בר עונשין או לא, משא"כ התם דהספק הוא באם דבר זה הוא חפצא של איסור בכלל. אולם הק' ע"ז, למה אמר באותה ברייתא דמה שאינה נעשית נערה מאורסה למפרע הוא משום דבקטנותה יצתה לבגר, הא בלא"ה הוי התראת ספק [דהוי ספק אם נערה היא או לא], וכ' דלכאו' צ"ל דס"ל לברייתא זו דהתראת ספק שמה התראה. וע' בשו"ת חתם סופר (ו, ס"ב) דכ' דכוונת תוס' בהא הוא, דכיון דרוב מי שאינו מביא סימנים בשנת י"ג סריסים הם, א"כ אינה התראת ספק. אלא דהי' ס"ל לתוס' דאולי א"י"ז רוב מעליא, ולכן צירפו לזה הא דנתגלה למפרע.

ז. נעשה סריס למפרע

פי' תוס', לענין מלקות. והק' הש"ש (א, ג'), לש"י הרמב"ם דספק דאורייתא לקולא מן התורה, איך שייך להלקותו, הא הי' מותר לו לאכול החלב מן התורה, וא"כ אנוס הוא, ולכאו' יהי' מוכרח מזה דס"ל לתוס' דספיקא דא' לחומרא מן התורה. אלא דעדיין הק', הא רוב קטנים לאו סריסים הם [ודלא כמש"כ החת"ס הנ"ל, דרוב מי שאין להם סימנים סריסים הם], וא"כ לכ"ע יש לסמוך על רוב, עכ"פ מן התורה, וא"כ איך אפשר להלקותו, אף לדעת הרשב"א. ולזה תי' דבשלמא אם סד"א לחומרא מן התורה, א"כ צריך לחוש דלמא נשרו השערות, דהא כבר הגיע לשנים וא"כ מן התורה לא הי' מותר לו לאכול, דלמא נשרו ואינו אנוס. אבל לדעת הרמב"ם עדיין ק', דהא דדלמא נשרו הוי בגדר ספק, וא"כ הי' מותר לו לכתחלה לאכול החלב, וכ' די"ל דהרמב"ם ס"ל דאין הסוגיא מיירי לענין מלקות, אלא לענין